

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ישעיהו פרקים ט' - יב'

פרק ט' (מפס ז עד פרק י', ד)

בימיו של ישעיהו התדרדרה ממלכת ישראל מימי הזוהר של ירבעם בן יואש למלחמות אחים, חילופי שלטון מהירים ואלמימים ולבסוף כיבוש, חורבן והגליה בידי אשור. רוב נבואותיו של ישעיהו מופנות לממלכת יהודה, אולם נבואה יוצאת דופן זו מופנית דווקא לממלכת ישראל. בנבואה פורש ישעיהו את תהליכי הידרדרותה הרוחנית והמדינית של ממלכת ישראל והיא מהווה תמרור אזהרה אחרון לפני קריסתה המוחלטת. יתכן שהיא מיועדת להזהיר את השומעים ביהודה מפני גורל דומה.

1 הנבואה נפתחת בציטוט מפי העם (ז-ט), נסו להבין את משמעותו על רקע הפלישה האשורית לממלכת ישראל שתוארה בסוף פרק ח'.

2 הנבואה מורכבת מיחידות כשבכל אחת מהן מתואר שלב שונה בהידרדרות הממלכה: ז-ט; י-יב; יג-טז; יז-כ; י"א-ד; שימו לב לחתימה החוזרת, ועימדו על ההדרגה בתיאור והקשר בין שלב לשלב.

3 בפסוקים ז-כ מופיע תיאור מזעזע של מלחמת אחים. מהם שני הדימויים שבהם משתמש הנביא, ומה הם מבטאים? עקבו אחרי השלבים השונים ושימו לב כיצד מתפתח התיאור.

פרק י'

בפרק י' מטיח הנביא ביקורת קשה ולעגנית באימפריה האשורית, שמוצגת כ'שבט אפי' - ככלי ביד ה' להבאת פורענות על ישראל. הנביא משתמש בציטוטים מתוך נאומו הרהב האשוריים על מנת להמחיש את חטאו העיקרי של אשור, חטא הגאווה, עליה ייענש בהשמדת עוצמתו. בסיום הנבואה (כח-לג) מופיע תיאור חי וציורי של מסע צבא אשור הפוסע מהעי לכיוון ירושלים. מסע זה יסתיים בהכרתתו של אשור אל מול חומותיה של ירושלים.

4 אשור נשלח על ידי הקב"ה ומצווה לגמול לאומות על חטאיהן, אולם יש הבדל מהותי בין השליחות אותה מטיל הקב"ה על האשורים לבין מעשיהם. עמדו על ההבדלים בין התכנית האלקית לבין מעשי אשור המצוינים בפסוקים ו-ז.

5 הנביא משתמש בשני ציטוטים מדברי הרהב של מלך אשור (ח-יא; יג-יד) מהי המציאות המתוארת בפסוקים? מהו שורש החטא של אשור, המתגלה בפסוקים יב-יג?

פרקים י"א-י"ב

פרק י' הסתיים בתיאור מסע צבא אשור ומפלתו אל מול חומות ירושלים, ופרק י"א פותח בגאולת ישראל. בפסוקים א-י פורש ישעיהו הנביא את חזון השלום באחרית הימים, בו תשרור הרמוניה בין כל יצורי עולם: בין החיות לבין עצמן ובין לבין האדם. החזון רומז להעלאת העולם למצב בו היה טרם חטא אדם הראשון, בגן עדן מקדם. בהמשך (יא-טז) מנבא ישעיהו על שיבת הגולים לארצם מארבע כנפות הארץ ותקומתם בארצם כמעין גאולת מצרים שניה. עם השיבה אנו מתבשרים על תיקון יחסי האיבה הקדומים בין יהודה לישראל. הנבואה מסתיימת במזמור הודיה לה' (פרק י"ב) אותו יאמרו השבים, ובכך נחתמת החטיבה הראשונה בספר ישעיהו.

6 א) החלק השני של הנבואה (ו-ט) משרטט חזון של שלום עולמי בין בעלי החיים ובני האדם. התיאור מורכב מצמדים (נמר/כבש, זאב/גדי...) עקבו אחריהם ועמדו על ההתפתחות בטיב השלום ביניהם.

ב) כפי שראינו בנבואות אחרות גם כאן רומזת הנבואה לסיפורי בראשית: איזה קלקול 'בראשית' נתקן בתיאור השלום בפסוקים ו-ז? (עיינו בראשית ט', ב-ה ראו גם את דברי הרמב"ן בשאלה הבאה). מהו החטא אליו רומז פסוק ט?

7 גדולי הפרשנים לאורך הדורות נחלקו כיצד יש לפרש את נבואתנו - האם יש לראות בה משל נשגב או שמא תיאור ממשי של שינוי הטבע. הרמב"ם והרמב"ן מייצגים שתי עמדות אלה:

רמב"ם, משנה תורה הלכות מלכים פרק יב: אל יעלה על הלב שבימות המשיח, ייבטל דבר ממנהגו של עולם, או יהיה שם חידוש במעשה בראשית; אלא עולם כמנהגו הולך. וזה שנאמר בישעיה "וגר זאב עם כבש, ונמר עם גדי ירבץ" (ישעיהו י"א,ו), משל וחידה. עניין הדבר שיהיו ישראל יושבין לבטח עם רשעי העולם, המשולים בזאב ונמר: שנאמר "זאב ערבות ישודדם נמר שוקד על עריהם" (ירמיהו ה',ו). ויחזרו כולם לדת האמת, ולא יגזלו ולא ישחיתו, אלא יאכלו דבר המותר בנחת כישראל, שנאמר "ואריה כבקר יאכל תבן" (ישעיהו י"א,ז).

רמב"ן ויקרא כו, ו: וזה שאמר הכתוב 'ושעשע יונק על חור פתן', וכן 'ופרה ודוב תרענה... ואריה כבקר יאכל תבן', כי לא היה הטרף בחיות הרעות רק מפני חטאו של אדם כי נגזר עליו להיות טרף לשיניהם, והושם הטרף טבע להם גם לטרוף זו את זו... והנה בבריאתו של עולם נאמר בחיות שנתן להם העשב לאכלה... ובהיות ארץ ישראל על השלמות, תשבות רעת מנהגם ויעמדו על הטבע הראשון אשר הושם בהם בעת יצירתם... ועל כן אמר הכתוב על ימי הגואל היוצא מגזע ישי שישוב השלום בעולם ויחדל הטרף ורעת הבהמה וכל הרמש כאשר היה בטבעם מתחילה.

הרחבה

פרקים י'-י"ב, שהיו ההפטרה של יו"ט שני של שביעי של פסח בה אירעו קריעת ים סוף וההצלה המופלאה נבחרו בעת החדשה כהפטרה של יום העצמאות, מעין מעשה אבות סימן לבנים.

ההפטרה נפתחת בעמידתו של האויב אל מול חומות ירושלים, ידו מונפת בתנועת איום, בטוח בנצחונו, ומפלתו מיד ה' מיד לאחר מכן. לאחר מכן מתואר חזון נשגב המספק לנו הצצה מה דמות תהיה לי-ם לאחר שתגבר על אויביה. ירושלים המונהגת על ידי נצר לבית דוד, מלאה חכמה, בינה ועצה, והארץ כולה מלאה דעה את ה'. המלך ישמש דגל-נס שיכוון את העמים המבקשים לבא לירושלים. לאחר מכן עובר הנביא לתאר את קיבוץ הגלויות. ההפטרה נחתמת בשירת הודאה על גאולת ישראל. חתימה זו היא רבת משמעות, והיא מבטאת את החובה המוטלת על הנגאלים לשיר ולהודות על גאולתם, ולהכיר בטובה לה זכו.

אמרו חכמים: 'ביקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקיהו משיח... אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! ומה דוד מלך ישראל, שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך - לא עשיתו משיח, חזקיהו, שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך - תעשהו משיח?' (סנהדרין צד ע"א).

בימים אלה אנו מצויים בתווך - בין חג הפסח המציין את גאולת מצרים, ובין הימים שנתחדשו בדורנו - יום השואה, יום הזיכרון ויום העצמאות, המציינים את המעבר המופלא מחורבן ומגלות לגאולה לה זכינו בדור האחרון. דומה שפרקים אלה נבחרו להפטרות יום העצמאות, כדי שנשאב ממזמור זה את חובת ההודאה ונאמר בפה מלא שירה חדשה, על גאולתנו ועל פדות נפשינו.

"וגר זאב עם כבש" -

מטבע זהב בהנפקת החברה הממשלתית למטבעות ומדליות

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגרט
The Sodie Rennet Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך

התכנית העולמית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

• טל': 02-5944555 • perek.matan@gmail.com

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים

”וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא” < לַקֵּט בִּיאורֵי מִילִים לִישְׁעִיהוּ פִּרְקִים ט’-י”ב

- פרק ט'**
- (ז) **דָּבַר שְׁלַח ה' בַּיַּעֲקֹב:** ה' גזר והביא (גזירת פורענות) על ישראל.
- (י) **וַיִּשְׁגֹּב ה' אֶת-צְרִי רָצִין עָלָיו:** ה' חיזק את אויבי רצין מלך ארם, בן בריתה של ממלכת ישראל (ראו לעיל ז', א), ולכן הוא לא יוכל לסייע לה.
- (יג) **כִּפָּה וְאַגְמוֹן:** הכפה היא צמרת הדקל הגבוה (מלשון 'כפת התמרים'), דימוי לזקן נכבד, ואילו האגמון הוא קנה דק המתנועע ברוח מצויה, דימוי לנביא שקר המתאים את נבואתו לרצון שומעיו.
- (טו) **וַיְהִי מֵאַשְׁרֵי הָעַם הַזֶּה מִתְעִים וּמֵאַשְׁרֵי מַבְלָעִים:** מנהיגי העם האמורים להוביל אותו בדרך נכונה יתעוהו, וממילא העם ההולך אחריהם יושחת ויתקלקל.
- (יח) **נָעַתַם אֶרֶץ:** ביטוי יחידאי, ככל הנראה תיאור של השריפה הפורצת בארץ. פירוש אחר, נחשכה הארץ.

- פרק י'**
- (א) **וּמִכְתָּבִים עָמַל כָּתְבוּ:** כותבים חוקי רשע ושקר.
- (ג) **וְאַנְהָ תַעֲזֹבוּ כְבוֹדְכֶם:** היכן תשאירו את הרכוש הרב שצברתם בעושק כדי להצילו מהאויב.
- (ד) **בְּלִיתִי כְרַע תַּחַת אֲסִיר וְתַחַת הָרוּגִים יָפְלוּ:** לא תישאר לכם ברירה, כי אם לכרוע כאסירים או ליפול כהרוגים.
- (ה) **הוּי אֲשׁוּר שִׁבְט אָפִי:** פניה לאשור, המדומה למקל שבו ה' מכה את העמים שחרה בהם אפו.
- (ט) **הֲלֹא כִכְרַכְמִישׁ כְּלוֹנוֹ, אִם לֹא כְאֶרְפָּד חֲמַת, אִם לֹא כְדַמְשֶׁק שְׁמֵרוֹן:** אשור מתפאר, שכשם שכבש את כל הערים והממלכות בדרכו, כך יכבוש גם את ירושלים.
- (יג) **וַעֲתוּדֵיהֶם שׁוֹשְׁתִי וְאוּרִיד כְּאֲבִיר יוֹשְׁבִים:** שסיתי ובזזתי את אוצרותיהם השמורים להם לעתיד, והורדתי את היושבים במקום חזק וגבוה (=כאביר).
- (יד) **וַתִּמְצָא כָקוֹן יָדִי לַחִיל הָעַמִּים:** אספתי את עושר העמים בקלות וללא התנגדות, כאדם האוסף ביצים מהקן מבלי שהציפורים מצפצפות.
- (טו) **כִּהְיִי שִׁבְט וְאֵת מְרִימִי, כִּהְרִים מִטָּה לֹא עֵץ:** מקל אינו מסוגל להרים את עצמו ואת האדם המרים אותו, ולכן דברי הרהב של אשור מופרכים.
- (יח) **וְהִיא כְּמַסַּס נֶסֶס:** אשור מדומה לעץ שהתולעת 'סס' אוכלת ומפוררת אותו מבפנים.
- (כב) **כִּי אִם יִהְיֶה עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם שְׂאֵר יִשׁוּב בּוֹ כְּלִיֹן חֲרוֹץ שׁוֹטֵף צִדְקָה:** גם אם יהיו ישראל רבים כחול הים ניגזר עליהם כליון לפי מידת הדין והצדק, ולכן תיוותר מהם שארית מועטה בלבד.
- (כה) **עַל תְּבַלִּיתֶם:** מלשון 'תבל' וחטא - זעמו ואפו של ה' יבואו מחמת חטאם. פירוש אחר: 'תבליתם' כמו 'תכליתם', העונש יבוא עליהם ויכלה אותם.
- (לא) **יֹשְׁבֵי הַגְּבִים הָעֵיזוּ:** היושבים בישוב 'גבים' הסמוך לירושלים, נסו וברחו ממקומם מחשש מהצבא האשורי.
- (לג) **מִסְעַף פְּאֲרָה בַּמְעַרְצָה:** כורת את הסעיפים והפארות, ענפי העץ, באמצעות 'מערצה' - כלי חיתוך.

- פרק י"א**
- (ח) **גְּמוּל יְדוּ הַדָּה:** התינוק שזה עתה נגמל יושיט ידו למאורת נחש הצפע המסוכן, ולא ינזק.
- (י) **עַמֵּד לְנֶס עַמִּים:** השורש הקטן יצמח ויהפוך ל'נס' המתנוסס לגובה, ויראה לעיני כל העמים שיבואו אליו.
- (יד) **וַעֲפוּ בְּכַתֵּף פְּלִשְׁתִּים יָמָה:** ינועו יחד במהירות מערבה, כדי להלחם ולהכות בפלישתים.
- (טו) **וְהַחֲרִים ה' אֶת לְשׁוֹן יָם מְצָנִים:** ה' יכה בחזקה את ים סוף במעין 'קריעת ים סוף' שניה. **וְהַיָּיִף יְדוּ עַל הַנְּהַר בְּעֵים רֹחוֹ:** יכה את נהר פרת בעוצמת רוחו. **וְהִכְהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים וְהַדְרִיךְ בְּנְעָלִים:** יאפשר לשבים לדרוך בנעליהם ביבשה בין נחלי המים הקטנים.

- פרק י"ב**
- (א) **אוֹדֵךְ ה' כִּי אֲנִפֶּת בִּי יֹשֵׁב אֶפְנֵי וְתִנְחַמְנִי:** הודאה לה' על כך שלמרות שכעס והעניש, שב מכעסו וניחם אותי.
- (ו) **כִּי גָדוֹל בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:** כי התגדל והתפרסם שמו של הקב"ה בקרב ישראל.